

Motion till riksdagen 2012/13:So201

av Eva Olofsson m.fl. (V)

Barnkonventionen

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barnkonventionen bör inkorporeras i svensk lagstiftning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ratificera tilläggsprotokollet till barnkonventionen om inrättandet av en internationell klagomekanism.
3. Riksdagen tillkännager för riksdagsstyrelsen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska införas en ordning som innebär att alla beslut i riksdagen föregås av en barnkonsekvensanalys.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att statsbudgeten ska kompletteras med en barnbilaga.²

¹ Yrkande 3 hänvisat till KU.

² Yrkande 4 hänvisat till FiU.

Fel! Okänt namn på

2 Barnkonventionens ställning i Sverige

Barns rättigheter i samhället måste stärkas. Den 20 november 1989 antogs FN:s konvention om barnets rättigheter, men trots att Sverige ratificerade konventionen 1990 finns det fortfarande stora brister i både lagstiftning och praxis. Det finns i dag en majoritet i Sveriges riksdag för att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning, och Vänsterpartiet anser att det nu är hög tid att detta görs.

När Sverige ratificerade barnkonventionen gjordes bedömningen att det inte fanns något behov av lagändringar för att uppfylla konventionens krav. Beslut togs om att i stället anpassa lagstiftningen successivt.

I juni 2009 blev Sverige granskat av FN:s barnrättskommitté som har till uppgift att kontrollera hur staterna förverkligar sina åtaganden enligt barnkonventionen. Kommittén rekommenderade då Sverige att göra konventionen till svensk lag. De ansåg också att Sverige skulle ändra ordningen så att barnkonventionen alltid gavs företräde vid en lagkonflikt mellan svensk lag och konventionen. Enligt dagens system är det svensk lag som gäller vid en sådan konflikt.

FN-kommittén betonar att barnkonventionen, och framför allt de fyra grundläggande principerna – som handlar om skydd mot diskriminering, barnets bästa, rätt till utveckling samt respekt för barnets åsikter – klart och tydligt ska återspeglas i nationella lagar och praxis, att rättigheterna ska kunna åberopas i domstol och att bestämmelserna tillämpas av myndigheterna.

3 Om barnkonventionen vore lag

Om barnkonventionen skulle gälla som svensk lag skulle barns rättigheter och ställning stärkas generellt och särskilt inom rättsväsendet. Barnkonventionen skulle då automatiskt bli direkt tillämplig hos svenska domstolar och myndigheter. En lagstiftning skulle tydligt visa att barn har rättigheter som myndigheter är skyldiga att ta på allvar. Sverige skulle exempelvis tvingas att ta bestämmelserna om gömda barns rätt till vård och utbildning på allvar.

Barnkonventionen erbjuder inte bara skydd utan möjliggör även barns aktiva deltagande. Barns rätt att komma till tals skulle därför stärkas med konventionen som lag. I Sverige finns det flera fall där barn inte har fått komma till tals i vårdnadstvister, i utredningar inom socialtjänsten eller i asylprocessen.

För att barnkonventionen ska få fullt genomslag i Sverige krävs inte bara lagstiftning utan även utbildning av dem som fattar beslut som på något sätt rör ett barn, t.ex. socialarbetare, jurister, skol- och sjukvårdspersonal. För att omsätta barnkonventionens innehåll till praktisk handling krävs att varje verksamhet som berör barn utvecklar metoder och program för att bedöma vad som är barnets bästa.

4 Norge som förebild

Barnkonventionen inkorporerades i norsk rätt och gjordes till norsk lag 2003. Anpassningen av norska lagar till konventionen, genom s.k. transformering, har fortsatt parallellt. Enligt norsk lag ska barnkonventionen ha företräde vid konflikt med andra lagar.

Under hösten 2009 gjordes en utvärdering av norsk lag och praxis i förhållande till barnkonventionen. Undersökningen visade att barnkonventionen fått en större genomslagskraft i beslutsfattande, lagstiftning och praxis. Jurister, advokater, lärare och socialtjänstemän har utbildats, och barnkonventionen används nu med samma tyngd inom områden som hälsa, utbildning, övergrepp och straffrätt. Farhågorna att det skulle bli svårt med rättstillämpningen i domstol, har inte infriats. Dessutom har kunskapen om barns rättigheter ökat markant i landet, både hos vuxna och hos barn. Barnrättsfrågor har fått ökad uppmärksamhet i medier och högre status bland politiker.

5 Gör barnkonventionen till lag

Vänsterpartiet anser att den nuvarande transformeringsmetoden, som innebär att lagar ändras och anpassas till konventionens bestämmelser, inte är tillräcklig för att stärka barns rättigheter. När nya problem uppmärksammas där barnkonventionen inte följs är det en lång och osäker process att ändra lagen. Dessutom kommer det alltid att uppstå helt nya situationer där barnets rättigheter riskerar att kränkas men som inte har kunnat förutses av lagstiftarna. Därför bör FN:s barnkonvention inkorporeras i svensk lagstiftning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Ge barn individuell klagorätt

En brist med barnkonventionen har varit att den saknat individuell klagorätt. Nu har ett tilläggsprotokoll till barnkonventionen förhandlats fram som innehåller individuell klagorätt. Sedan februari 2012 är tilläggsprotokollet öppet för staterna att underteckna. I slutet av maj hade 20 länder undertecknat protokollet, dock inte Sverige.

I en artikel på DN debatt den 23 februari skriver Barnombudsmannen (BO) att barn i utsatta situationer nekas att komma till tals och att få sin sak prövad och få upprättelse. En av slutsatserna som BO drar är därför att även Sverige ska underteckna det nya tilläggsprotokollet eftersom det ger dessa barn en möjlighet till upprättelse när det nationella rättssystemet har misslyckats med att tillvarata deras rättigheter.

I Sveriges femte periodiska rapport till FN:s kommitté för barnens rättigheter om barnkonventionens genomförande under 2007–2012, som överlämnades till FN den 5 september 2012, framgår tydligt att regeringen inte har för

Fel! Okänt namn på

avsikt att vare sig underteckna eller ratificera tilläggsprotokollet. Regeringen har bland annat invändningar mot skrivelser som handlar om frivillig finansiering av vissa delar av verksamheten.

Flera av de grundläggande FN-konventionerna om skydd för de mänskliga rättigheterna, t.ex. FN-konventionen om medborgerliga och civila rättigheter och FN-konventionen mot tortyr har tilläggsprotokoll som ger enskilda individer klagorätt till en övervakningskommitté om de anser sina rättigheter enligt konventionen kränkta. Ett stort antal länder har godtagit den individuella klagorätten, som har mycket stor betydelse för att ge rättigheterna ”tänder” och bidra till att en konvention får genomslag i verkligheten. Vi föreslår därför att Sverige ratificerar tilläggsprotokollet till Barnkonventionen om inrättandet av en internationell klagomekanism. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Politiska beslut med barnperspektiv

Barnperspektivet måste alltid finnas med när lagar stiftas och samhällets resurser fördelas. I Sveriges riksdag stiftas det ständigt lagar som påverkar barns livssituation. Det kan handla om lagar som ska skydda barn mot övergrepp av olika slag eller som ska stärka barns rättigheter och möjliggöra för dem att komma till tals. Barn påverkas även av andra politiska beslut som inte direkt handlar om dem. Barn behöver en väl fungerande hälso- och sjukvård, skola och förskola. Barn behöver en stadsplanering med utrymme för lek och idrott. Barn behöver en bostadspolitik som skapar hem för dem och deras familjer. Barn behöver föräldrar som mår bra och som har en rimlig inkomst. Barn behöver ett tryggt välfärdssamhälle att växa upp i. Information om och utbildning i barnkonventionen behövs därför även bland yrkesgrupper som inte direkt jobbar med barn, såsom politiker, arkitekter, trafik- och stadsplanerare.

Många förslag och beslut i stadsbudgeten påverkar barns villkor. För att få en överblick av vilka konsekvenser åtgärder och beslut som finns med i stadsbudgeten får för barn bör detta redovisas i samband med budgeten. Redovisningen bör gälla alla beslut som i bred bemärkelse påverkar barns livsvillkor.

För att stärka barns ställning när det kommer till politiska beslut i riksdagen bör alla riksdagsbeslut föregås av en barnkonsekvensanalys. Detta bör riksdagen besluta.

Det bör ske ett utvecklat arbete med statsbudgeten utifrån ett barnperspektiv. Därför bör statsbudgeten kompletteras med en barnbilaga där konsekvenser av åtgärder och beslut för barnens del kan utläsas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 18 september 2012

Eva Olofsson (V)

Bengt Berg (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Lena Olsson (V)

Marianne Berg (V)

Lars Ohly (V)

Mia Sydow Mölleby (V)